

GİRİT NASIL KAYBEDİLDİ ?

Osmanlılar
Kıbrıs gibi
Girit'i de
Venediklilerden
almıştı

YAZAN: SERVER İSKİT

TÜRKLERE KARŞI İSYAN Bütün maksatları Osmanlılara isyan olan bir büyük politikaacı grubu Giritte dağa çıkarak taraftar aramaya başladılar. Kısa zamanda, tahrikleri neticesi binlerce silâhlı Hristiyan, Türklerle karşı bir ayaklanma hareketine girişti. Nisanda Vamos garnizonunu ele geçiren isyancılar zamanın Osmanlı Hükümdarının gönderdiği kuvvetler karşısında büyük bozguna uğrayıp dağıldılar.

Muvakkat bir hükûmet kurup Adayı Yunanistan'a bağladılar

OSMANLILAR GİRİTİ VENEDİKLİLERDEN 1645'DE ALDILAR. FAKAT 1821'DEN 1911'E KADAR ONLARI BURADA UĞRAŞTIRAN YUNANLILAR OLDU. NİHAYET DAYILARININ HİMMETİYLE ELE GEÇİRDİLER. AYNI TAKTİĞİ BU GÜN DE KIBRIS İÇİN UYGULAMAKTADIRLAR...

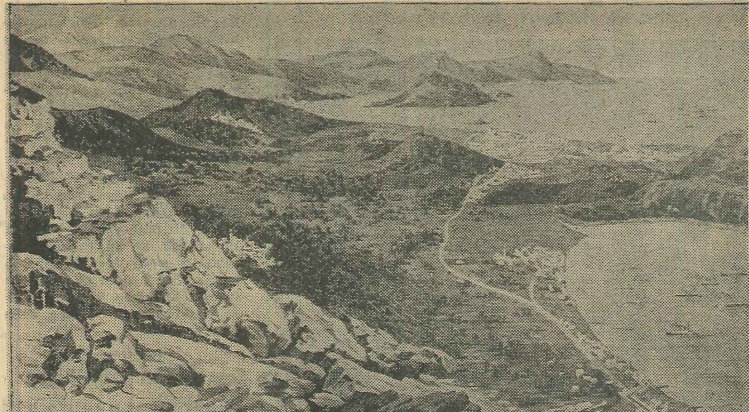
Biz Türkler, Kıbrıs gibi, Girit'i de Yunanlılardan değil, Venediklilerden aldık. Fakat buralarda biz rahat bırakılmayan Venedikliler değil Yunanlılar oldu.

Girit'in tamamıyla istilası için onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda yetmiş sene uğraştık, kan döktük, fakat sonra Yunanlıların ondokuzuncu yüzyılda başlayan sorumsuz kışkırtma ve saldırıları, bu yüzyıl sonlarında ana vatanlarında mükemmel bir ders almalarına rağmen, yirminci yüzyıl başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğunu uğraştırdı.

bitkin durumda idi. Venedikliler, emeklerinin bütün ve rimini ellerinden almış ve onları horlamışlardı. İkiyüzyıla yakın bir zaman, böylece esirler gibi inletsinmişler.

1645 de Hanya kalesini aldık, fakat Venedikliler dayanıyorlardı. Çetin savaşlar zaman zaman durup yine şiddetleniyordu. Nihayet 1369 da Kandiye alınarak Venediklilerle sulh imzalandı. Sonraları Venedikliler elinde kalan son birkaç kale de 1715 de Osmanlılar eline geçti ve ada Venediklilerden temizlenebildi.

Artık Girit mes'ut sakin bir devreye girmişti. Venediklilerin zulmü ve harpler yüzünden halkın başka

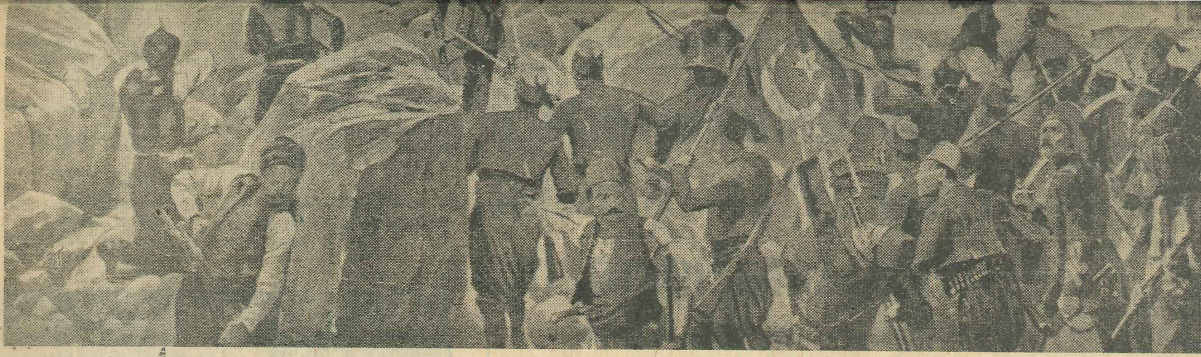
Girit'te Türk birliklerinin ve Avrupa ülkeleri filosunun kasabası Zeytinadaşı ile Hilepa kasabası, orta ileri Türk birlikleri ve Tuzla III, sağda ise Enternasyonal Filo.

halkı adanın ozamanki sahibi Venedikliler elinde aç ve karşısında, bu yandan Anadolu Türkleri büyük kafileler halinde adaya gelirken, öte yandan da Mora'nın ve yakın adaların verimsiz top raklarından kurtulmuş Rum

Fakat Megalo İdea işe karışınca

Bu, böylece sürüp gilebilir. Fakat dış etkilerle Osmanlı hükümetine karşı Mora'da pat-

büyük önem taşıyordu; çocuk çocuk tanımadık adanın bütün Müslüman halkına vahşicesine saldırıldı, isyancılar muvakkat bir hükümet bile kurduklar ve adayı Yunanistana bağladılar. İnciltire, Fransa, Rus

TÜRKLERE KARŞI İSYAN Bütün maksatları Osmanlılara isyan olan bir büyük politikacılar grubu Giritte dağa çıkarak taraftar aramaya başladılar. Kısa zamanda, tahrikleri neticesi binlerce silâhlı Hristiyan, Türklerle karşı bir ayaklanma hareketine girişti. Nisanda Vamos garnizonunu ele geçiren isyancılar zamanın Osmanlı Hükûdarının gönderdiği kuvvetler karşısında büyük bozguna uğrayıp dağıldılar.

Muvakkat bir hükûmet kurup Adayı Yunanistan'a bağladılar

OSMANLILAR GİRİTİ VENEDİKLİLERDEN 1645'DE ALDILAR. FAKAT 1821'DEN 1911'E KADAR ONLARI BURADA UĞRAŞTIRAN YUNANLILAR OLDU. NİHAYET DAYILARININ HİMETİYLE ELE GEÇİRDİLER. AYNI TAKTİĞİ BU GÜN DE KIBRIS İÇİN UYGULAMAKTADIRLAR.

Biz Türkler, Kıbrıs gibi, Girit'i de Yunanlılardan değil, Venediklilerden aldık. Fakat buralarda bizi rahat bırakmayan Venedikliler değil Yunanlılar oldu.

Girit'in tamamıyla istilası için onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda yetmiş sene uğraştık, kan döktük, fakat sonra Yunanlıların ondokuzuncu yüzyılda başlıyan sorumsuz kışkırtma ve saldırıları, bu yüzyıl sonlarında ana vatanlarında mükemmel bir ders almalarına rağmen, yirminci yüzyıl başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğunu uğraştırdı durdu.

Bugün Yunanlıların Kıbrıs'ta uyguladıkları istilâ metodları, evvelce Girit'te tatbik ettiklerinin aynıdır. Girit hâdiseleri incelenince görülmüş ki, orada da papazlar başta olarak ceteleleriyle uzun zaman Türkleri hukuk ve insanlık dışı canavarlıklarla yok etmeğe uğraşmışlar, hatâta gizli ve aşıkâr şekilde ordu ve donanmalarını yollayarak istilâyâ da teşebbüs etmişlerdir.

Yine bugünkü gibi büyük devletler işe karışarak zaman zaman taraflardan birini tutmuş. Rumların bütün cihanı kaplayan vaygaralarına rağmen, bu devletlerin gönderdiği donanma, Rum cetelerini tona bile tutmuyordu.

Girit ve Kıbrıs hâdiseleri, her bakımdan birbirine benzer ve bu vazî, bu bakımdan ibretle okunmağa değer.

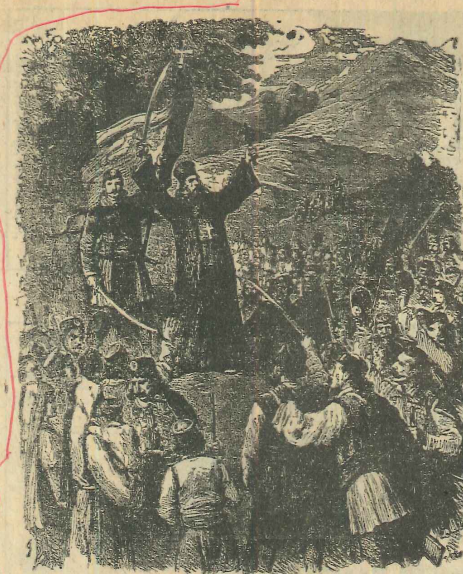
Osmanlılar Girit halkına saadet getirmişti

Osmanlı kuvvetleri 1645 de adaya çıktıkları vakit, çeşitli milletlerden birleşmiş olan asıl Girit

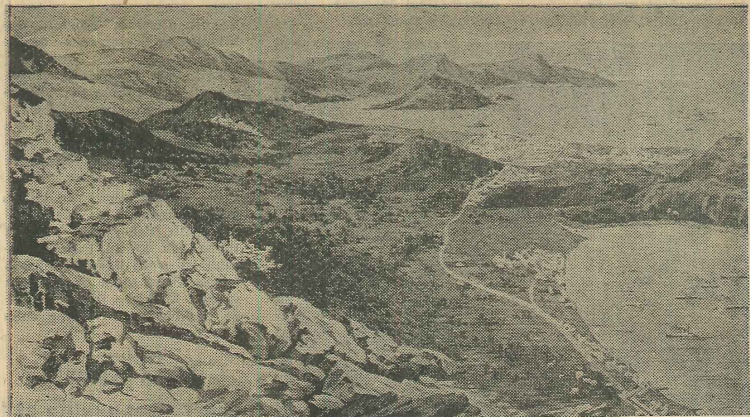
bitki durumunda idi. Venedikliler, emeklerinin bütün ve rimini Girit'ten almış ve onları korumuşlardı. İkiyüzyıla yakın bir zaman, böylece esirler gibi inletilmiştiler.

1645 de Hanya kalesini aldık, fakat Venedikliler dayanıyorlardı. Çetin savaşlar zaman zaman durup yine siddetleniyordu. Nihayet 1369 da Kandiye alınarak Venediklilerle sulh imzalandı. Sonraları Venedikliler elinde kalmış, son birkaç kale de 1715 de Osmanlılar eline geçti ve ada Venediklilerden temizlenebildi.

Artık Girit mesut ve sakin bir devreye girmişti. Venediklilerin zulmü ve harpler yüzünden halkın başka yerlere göçmeleri, adanın boşalmasına yol açmıştı. Osmanlılar, zamana göre güzel bir kanalizasyon usulü ile Adayı yine doldurmaya koydular. Yeni idarenin hüsn ve refah vaadeden durumu

Bir Rum köyünde savaş için tahrik âyimlerinde bir...

Girit'te Türk birliklerinin ve Avrupa ülkeleri (Rusya, Prusya, İngiltere) desteklediği Yunan kuvvetleri arasında meydana gelen savaşı gösteren bir fotoğraf. Orta ileri Türk birlikleri ve Tuzla ili, sağda ise, Enternasyonal Filo

halkı adanın ozamanki sahibi Venedikliler elinde aç ve karşısında bir yandan Anadolu Türkleri büyük kafileler halinde adaya gelirken, öte yandan da Mora'nın ve yakın adaların verimsiz topraklarından bunalmış Rum halkı, akın ediyorlardı.

O zamanlar Osmanlı İmparatorluğunun istilâ ettiği yerler için uyguladığı yumuşak siyaset sayesinde Giritliler 15 yıl mesut bir hayat yaşadılar.

Fakat Megalo İdea işe karışınca

Bu, böylece sürüp gidebiliyordu. Fakat dış etkilerle Osmanlı hükûmetine karşı Mora'da patlak veren ayaklanma, Mora'daki gizli cemiyetlerin çalışmalarıyla Girit'e de atıldı, 1821 Temmuzunda, silâhlı Rumlar, Türklere oturduğu kasaba ve köylere hücum ile günahsız Müslüman halkı boğazladılar. Hükûmet isyan bastırdı.

Fakat Mora Rumlarının uzun süren isyanından sonra, Avrupa devletlerinin himayesiyle 1830 da Yunanlılara istiklâl verildiği halde, Girit Osmanlılar elinde bırakılmıca, ikinci bir isyan oldu, bunu da Babâlinin emriyle ceteleler Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa kuvvetleri ile bastırınca, adanın idaresi, Mehmet Ali Pasaya bırakıldı ama, 1840 Londra Antlaşması ile yine doğrudan doğruya devlete verildi.

Osmanlı Devletinin zayıf zamanı idi. Mehmet Ali Paşa korkusu da kalmıyınca, adadan kaçan ihtilâlciler geri döndüler ve yine Rumları ayaklandırdılarsa da devlet bunu da atlattı.

Fakat devletlerden himaye gören Yunanlılar azımsızlardı: bir büyük Yunanistan ihtilâli peşinde idiler ön plâna Girit'i almışlardı. Geniş bir propaganda çalışması, Giritli Rumları yeniden ayaklandırdı. Bu 1862 ihtilâli, daha

büyük önem taşıyordu; çocukluk tanımadığı adanın bütün Müslüman halkına vahşesine saldırdı, isyancılar muvakkat bir hükûmet bile kurduklar ve adayı Yunanistana bağladılar. İngiltere, Fransa Rusya da adanın Yunanistana terkinini, vahî kendi kendini idare eder bir halin ka bulünü istediler.

Babâli, bu teklifi reddetti. Doğruca halk mümessilleriyle görüşme teklifini de Rumlar kabul etmedi. Babâli, Ömer Paşayı Girit'e gönderdi. Propaganda işliyordu. Rum halkı kafiler halinde adayı terke başladılar; hatâta yabancı konsolosluklar bu halkı kendi gemileriyle Yunanistan'a taşıdılar. Bir taraftan da Girit'e gönüllü mü harpler getirmeğe başladılar. Osmanlılar ada'vı abluka altına aldılar Girit'e gönüllü ve cephaneye götürer gemileri takibe başladılar.

Büyük devletler işe karışıyor

Yabancı devletler Babâliyi sıkıştırmakta devam ediyor, birçok tekliflerde ve tehditlerde bulunuyor.

Bunun üzerine Abdülaziz, Sadriâzam Ali Paşayı adaya gönderdi. Paşa Hristiyan ahalîye pekçok menfaatler sağlıyan bir nizamnâme yarattı ve umumî af ilân etti. Hatâ âsi delegeleriyle de anlaş

YARIN: TÜRKLERİN KATLIAMI DURMUYOR

30.11.1967

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.319

SAYFA : 5

YENİ GAZETE

GİRİT NASIL KAYBEDİLDİ ?

— 2 —

YAZAN: SERVER İSKİT

Atina, alınan bütün tedbirleri engelliyor

ADAYA MERASIMLE ÇIKAN
YUNAN PRENSİ YORGI..ADAYA ÇIKAN KUVVETLER
KOMUTANI ALBAY VASSOS

Çoğu zaman büyük devletlerin politikasını da karşısında bulan Osmanlılar, siyasi vaziyet müsait buldukça İmparatorluğun askeri kuvvetlerini ada'nın her tarafına koşturuyor ve sükunetin teminine uğraşyordu. Resimde harp hali.

Türkler kadın ve çocuklarıyla tekrar bir katliama uğradılar

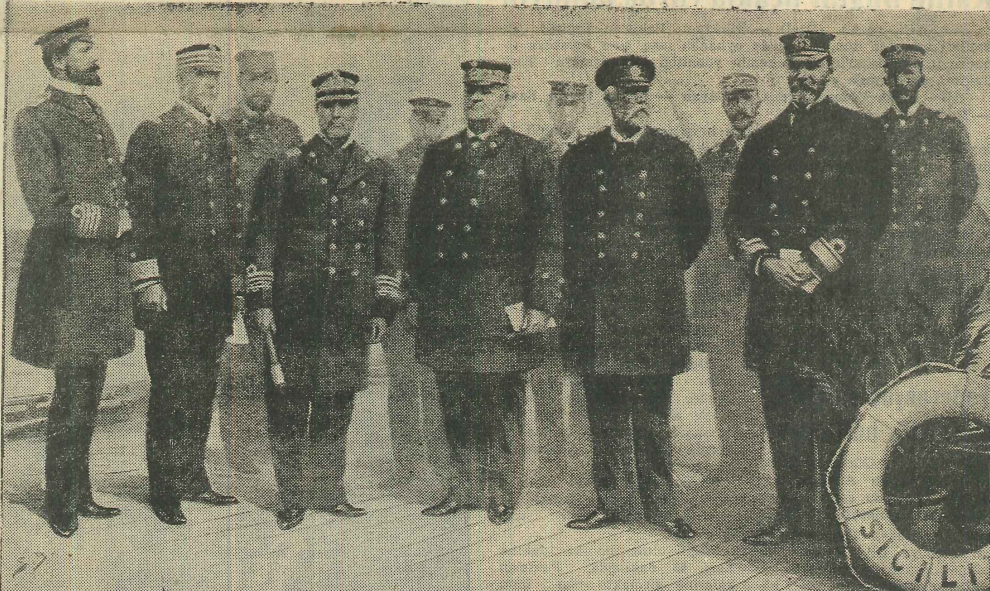
Fakat bu da kâfi gelmiyeycekti, Rumlar A'da'nın Yunanistan'a bağlanmasında ayak diretmiyorlardı.

Girit Rumlarını durmadan kışkırtan Yunanistan, üstelik Babiâliye bir göz dağı olmak üzere, kuvvetlerini de seferber etmeğe kalkıştı. Babiâli de 1868 Ocak ayında, Yunanistan'a verdiği sert bir nota ile gönüllü birliklerinin dağılmasını, korsan gemilerinin silâhtan tecridini istedi.

Bir harp kopmak üzere idi; Avrupa Devletleri telâş ettiler ve s günün politik şartlarına uyarak, Atina'yı haksız buldular ve hemen Paris konferansını toprakarak siddetli bir ihtarnâme gönderdiler Yunanistan'ı yu muşadı; ve Babiâlinin arzularını kabul etti. Böylece Girit'te Ali Paşa nizamnamesi fiilen yürürlüğe girdi.

Ancak, adada yine propaganda işliyo., huzursuzluk vak'aları yaratıyordu. Duramazdılar çünkü Girit, Yunanistan'ın mah olmalıydı.

1877 Türk - Rus harbi mağûbiyetle neticelenince, Rumlar yine ümide düştü ve tekrar azgınlıklar oldu.

MÜTTEFİK DEVLETLER FİLO KOMUTANLARI, SOLDAN: ALMAN, AVUSTURYA, İTALYA, FRANSIZ, RUS VE İNGİLİZ AMİRALLERİ 'GİRİT' SULARINDA GÖRÜLÜYOR. AMİRALLER ŞEHİRLERİN KORUNMASINI İSTİYORLARDI

Meclis azaları daha az olma lüğe konmasını ve yine Hr da uzun sürmeyecekti.

kiyanın bazı faaliyet mer-

Çoğu zaman büyük devletlerin politikasını da karşısında bulan Osmanlılar, siyasi vaziyeti müsait buldukça İmparatorluğun askeri kuvvetlerini ada'nın her tarafına koşturuyor ve sükunetin teminine uğraşyordu. Resimde harp hali.

ADAYA ÇIKAN KUVVETLER KOMUTANI ALBAY VASSOS

Türkler kadın ve çocuklarıyla tekrar bir katliama uğradılar

Fakat bu da kâfi gelmiyecekti. Rumlar Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasında ayak dirediyorlardı.

Girit Rumlarını durmadan kıskırtan Yunanistan, iste-lik Babiâliye bir göz dağı olmak üzere, kuvvetlerini de seferber etmeğe kalkıştı. Babiâli de 1868 Ocak ayında, Yunanistan'a verdiği sert bir nota ile gönüllü birikte-
nin dağılmasını, korsan ge-
milerinin silâhtan tecridini istedi.

Bir harp kopmak üzere idi; Avrupa Devletleri telâş ettiler ve s günün politik şartlarına uyarak, Atina'yı haksız buldular ve hemen Paris konferansını toplayarak siddetli bir ihtarname gönderdiler Yunanistan'ı musadı ve Babiâlinin arzularını kabul etti. Böylece Girit'te Ali Paşa nizamnamesi fiilen yürürlüğe girdi.

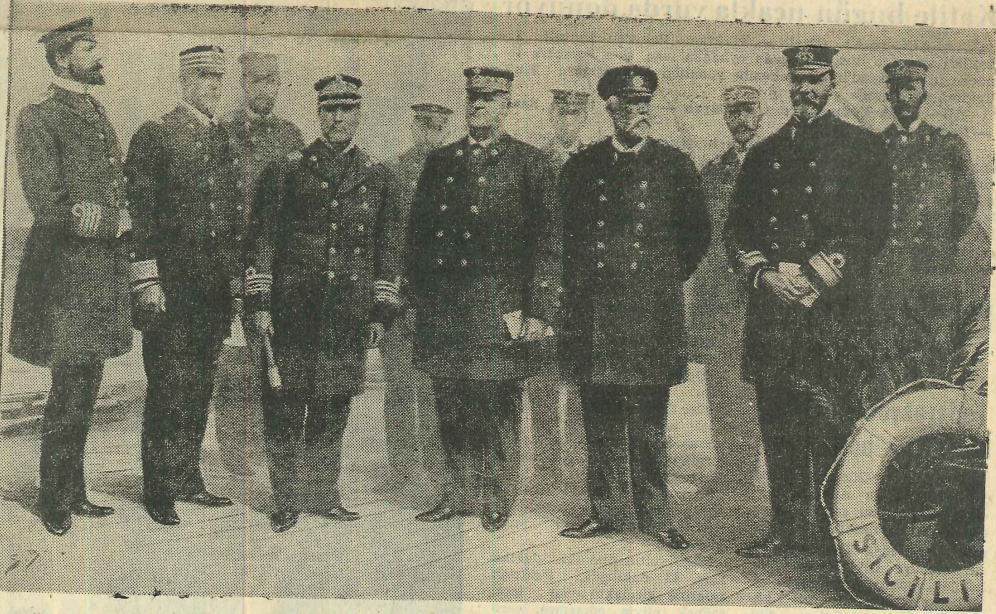
Ancak, adada yine propaganda işliyo., huzursuzluk vak'aları yaratıyordu. Duramazdılar çünkü Girit, Yunanistan'ın mah olmalıydı.

1877 Türk - Rus harbi mağlûbiyetle neticelenince, Rumlar yine ümide düştü ve tekrar azgınlıklar oldu. Fakat mağlûbiyetimiz üzere Rine Ruslarla yaptığımız a yastefanos anlaşmasını dü-zenliyen Haziran 1878 Berlin Muahadesile Girit yine Osmanlılarda kalmıştı. Girit'e yollanmış olan Gazi Ahmet Muhtar Paşa ile âsiller, a rasında 1878 Ekiminde Halepa da bir görüşme yapıldı. Konso'ların da gözücü ol-
duğu konuşmalarda 1868 Ali Paşa nizamnamesi üzerine Rumların varına değişik-likler kabul edildi; Müstüm-
me Hristiyan Adalıları-
oan da bir Meclis kuruldu.

Bu adanın bir nevi mühtariyeti idi; hattâ büyük dev-letlerin kabulü. Babiâlinin de tasdik ile adaya bir de Hristiyan Vali atanacaktı, atandı da.

Türklerin katliamı durmuyor

Yine de rahat durmuyorlardı, ayaklandılar. Bunun üzerine Babiâ-
li kızıldı, adaya Hristiyan Vali yerine, aynı zamanda askerî kumandan olarak Şakir Paşayı yolladı. 1889 da bu isvan da bastırıldıktan sonra, bir fermanla eskî imtiyazlar kısıldı. Bu fermana göre, adaya gönderilecek Valinin behemehal Hristiyan olması şart değildi, bir kumandan da vollenacaktı ve

MÜTTEFİK DEVLETLER FİLO KOMUTANLARI SOLDAN: ALMAN, AVUSTURYA, İTALYA, FRANSIZ, RUS VE İNGİLİZ AMİRALLERİ 'GİRİT' SULARINDA GÖRÜLÜYOR. AMİRALER ŞEHİRLERİN KORUNMASINI İSTİYORLARDI

Meclis azaları daha az olacak; gümrük geliri de merkeze gönderilecekti, tabiidir ki bu ferman, Rumları memnun etmedi.

Şakir Paşa, İstanbul'a döndü. Sonra Vali olarak yollanan Kara Todori ve Turhan Paşalar da vaziyeti idare edemediler işler yine fenalaştı. 1896 da yeni ve kanlı bir ihtilâl daha başladı. Akerlerimizle kanlı çarpışmalar oldu ve adanın her tarafında Türk halkı kadın ve çocuklar dahil, yine mühtis bir katliama uğradı.

Büyük devletler Babiâli-
den kargaşalığı önlemek üzere 1878 Halepa anlaşma-sının tekrar tümünün yürü-

lüğe konmasını ve yine Hristiyan Vali tayin etmesini istediiler ve dohanmalarını da Girit'e gönderdiler.

Vali Boroviç Paşa

Babiâli, mecbur olmuştu. Büyük devletlerin aracıları ile askerî hakrâtı durdurup Girit Meclisini toplantıya çağırdı. İstanbul'da Hariciye Nazirimizle ali devlet elçisi tarafından yeni bir nizamname hazırlandı. Bu nizamname, Ada Meclisinde de Türk ve Hristiyan âza tarafından tasdik ve nesrolundu. Adaya beş sene müddetle vali olarak Boroviç Paşa gönderildi. Bu tedbirlerin faydası

da uzun sürmiyecekti.

Atina durmuyor, bütün tedbirleri engelliyordu. Atina'nın işi, ancak Ada'nın daimî huzursuzluğunu kolaylaştırıldı; sonra arkasından devletin zayıf bir zamanında Girit Meclisi'ndeki Rum çoğunluğuna dayanılarak Yunanistan ve Girit Meclislerinin birleştirilmesi, gerekirdi. (Nitekim Balkan Harbinden biraz evvel, böyle olmuş ve Balkan mağlûbiyetimiz üzerine, 30 Mayıs 1911 Londra anlaşması ile bu emri-vâki, ahdi şekli almıştır.)

Büyük devletlerin tekrar müdahalesi

Nihayet Yunanistan, 1897 de, Prens Yorgo'nun kumandasında harp filosunu Girit'e gönderdi. Karava çıkarılan onbin gönüllü asker, Miralay Vassos'un kumandasında idi. Bunlar köyleri ve kasabaları vâkıp yıkmağa başladılar. Bunun üzerine Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya dohanmaları Girit'e geldilerse de Rumlar tecavüzlerine devam ettiler. Zulüm, ancak üç gün sonra hafifletilmişken, bir hafta sonra yine başladı. Amiraller, şehirlerin korunmasını aralarında paylaşarak, sükunun idaresine başladılar. Hattâ es-

kiyanın bazı faaliyet merkezlerini gemilerden topa tuttular, Atina gazetelerinin yaygıncılarına da aldurmadılar. Hattâ adanın Yunanistan'a verilmeyip, muhtariyetle idare edilmesini kararlaştırdıklarını açıkladılar.

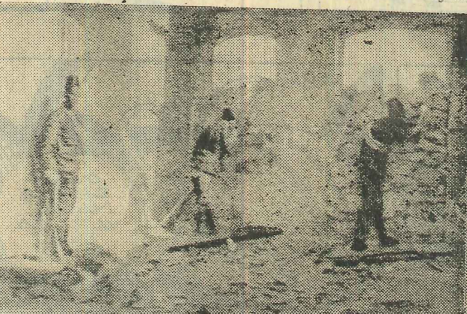
Rumlar, durmuyorlardı, kışlarına kapalı hareket-
ketsiz halde merkezden emir bekleyen Osmanlı askerlerinin adadan çıkmasını istiyorlardı. Devletler bunu İstanbul'a bildirmişlerse de Babiâli, Yunan askerleri Adada bulunduğunda Osmanlı askerlerinin de orada kalmalarında ısrar etti. Paris Sulh Konferansında verilecek kararları o zaman kabul eden Yunanistan, şimdi tekrar azmıştı.

Zulüm devam ediyor

Amiraller, Ada'daki Rumları çaresiz bırakmak için, Mayıs 1897'de ab tuka tesis ettiler. Bu arada zulüm devam ediyor, Müstümanlar da Hanya ve Kandiya'ya akın ediyorlar-
dı.

YARIN:

TANRI ŞAŞIRTTI:
HARB İSTEDİLER

Yunan askerleri sükunet kuvvetlerini pusuya düşürüyor ve onları muhasara ile sınıdıkları yerlerde imha ediyordu.

GİRİT NASIL KAYBEDİLDİ ?

Tırhala - Yanya
hududu 3500
Yunanlı
tarafından
aşıldı

YAZAN: SERVER İSKIT

Atina sokaklarında palikaryalar, çılgınlar gibi «Harp isteriz!» diye bağışıyorlar, başlarına geleceklerden habersizce Osmanlılar aleyhinde atıp tutuyorlardı. Bir yaygaracı grup Atina sokaklarında görülüyor.

YUNANİSTAN HUDUDUNDA OSMANLI
KUVVETLERİ KUMANDANI ETHEM PAŞA.

Allah Rumları şaşırttı : Harp istediler

Devletlerarası Heyetler, Ada'nın güney, batı ve doğusuna gidip, atese verilen mahsulü, imha edilen zeytinlikleri, vurulan köylülerin gözleriyle gördüler ve pek çok Müslüman ailelerini de boğazlanmaktan kurtardılar. Fakat bunları beslemek zordu. Ama Vatana iade edilirlerse, Ada, kat'i şekilde elden çıkardı. Bu halkı, Osmanlı ve Avrupa'nı askerlerden kurulu bir hattın arkasına çektiler.

İstanbul'da elçiler de top-lamp, bu işlere çare arıyorlardı. Fakat Yunanlılar, hiç bir çareye vanasmıyordu, çünkü işler düzelince Ada ellerinden giderdi.

Nihayet Yunanistan, büyük devletlerden bir ümit bulamavınca, bir savaşla işi halletmek sevdasına düştü. Kazanırsa arzusu yerine gelecek; kazanamazsa onu yine de devletler koruyacaklardı.

Allah şaşırttı

Yunanlılar 1897 (1313) Mart ayı içinde gönderdikleri Rum çetele-rile Osmanlı sınırlarını zorladılar ve şiddetle defedildiler. Bir taraftan da Tesalya ordusu Başkumandanlığına getirilen Prens Konstantin, askerlerini harbe hazırlamak için, nutuklar verip sınırlarımıza karşı yeni yeni birlikler sevk ediyordu.

6 Nisan 1897 de, Yunan halkı Yenişehirde Başkumandan Prens Konstantin'in karargâhı önünde toplanarak, «Harp isteriz» diye bağırıldılar ve Prens de ken disinin ve kralının da bu iştekte olduğunu söyleyerek, vadilerde bulundu.

HER ZAMAN OLDUĞU GİBİ SUBAY VE ERLERİMİZİN HER BİRİNİN MADDİ VE MANEVİ KUVVETLERİ ÇELİK GİBİ İDİ. RESİMDE O ZAMANKI KIYAFETLERİ İLE PİYADE ERLERİMİZ YÜRÜYÜŞ HALİNDE GÖRÜLÜYÖRLER.

vaşmış geri püskürtülmüş-tü. Yunanlılar ise aksini iddia ediyorlardı. Babı'lı resmi belgelere dayanarak, iddialarını çürüttü: Ethem Paşa, bu jaldıranlar arasın-da da Yunanlı askerler ve subayların bulunduğunu

ve gece beş noktadan sını- rı aştlar. İleri karakolları- mız takviye alamadıkları- nı ger çekildiler. Yunan- lılar, sabaha karşı Analipsisi alıp Alasonya'ya doğru ilerle- meğe başladılar. Bu kuvvet- ler Karya'ya vardıkları za-

dört taburu geri atmıştı.

Bu hareketler, harp ilanı- nızdan evvel olduğu için, Os- manlı kuvvetleri daima mü- dafaa harplerle meşgul ol- muşlardı.

Artık Osmanlı Devleti, Yunanlılara karşı bir harp

Atina, Yenişehir ve Misolon- ki'de bulunan üç ordudan mürekkepti Deniz kuvvetle- ri, şöyle böyle bir filo tuta- rında idi..

Savaşın başlangıcında, Te- salya cephesinde Osmanlı- lar su şekilde mevzi almış

Şaşırttı : Harp istediler

Devletlerarası Heyetler, Ada'nın güney, batı ve doğusuna gidip, ateşe verilen mahsulü, imha edilen zeytinlikleri, vurulan köylüleri gözleriyle gördüler ve pek çok Müslüman ailelerini de boğazlandıktan kurtardılar. Fakat bunları beslemek zordu. Ama Vatana iade edilirlerse, Ada, kat'i şekilde elden çıkardı. Bu halkı, Osmanlı ve Avrupa'lı askerlerden kurulu bir hattın arkasına çektiler.

Istanbul'da elçiler de toplanıp, bu işlere çare arıyorlardı. Fakat Yunanlılar, hiç bir çareye yanaşmıyordu, çünkü işler düzelince Ada ellerinden giderdi.

Nihayet Yunanistan, büyük devletlerden bir ümit bulamamca, bir savaşla işi halletmek sevdasına düşti. Kazanırsa arzusu yerine gelecek; kazanamazsa onu yine de devletler koruyacaklardı.

Allah şaşırttı

Yunanlılar 1897 (1313) Mart ayı içinde gönderdikleri Rum çetele-rile Osmanlı sınırlarını zorladılar ve şiddetle defedildiler. Bir taraftan da Tesalya ordusu Başkumandanlığına getirilen Prens Konstantin, askerlerini harbe hazırlamak için, nutuklar verip sınırmıza karşı yeni yeni birlikler sevk ediyordu.

6 Nisan 1897 de, Yunan halkı Yenişehirde Başkumandan Prens Konstantin'in karargâhı önünde toplanarak, «Harp isteriz» diye bağırıldılar ve Prens de ken dininin ve kralının da bu işte bulunduğunu söyleyerek, vaadlerde bulundu.

Aynı gün Atınadaki elçiler Yunanistana bir nota vererek, sınırlarda bir tecavüz olursa bütün sorumluluğun tecavüz eden tarafa ait olacağını, harbin neticesi ne olursa olsun, saldıranın bir fayda sağlamayacağını bildirdiler. Bu notanın bir esini de Babiâliye verdiler.

Osmanlı Devleti, olayları önemle izliyordu. Her ihtimalle karşı Alasonya ordusu kumandanı Ethem Paşaya gerekli emirleri de vermişti.

Bu sırada bir Yunan çetesi Kalabaka civarında sınırmıza tecavüz etti. Elçiler Yunan Hariciyesinden hemen bilgi istediler. Yunanlılar, olaydan katiben haberleri olmadıkça, tecavüz edenlerin gayri resmi çeteler olduğundan, mesuliyet kabul edemeyeceğini bildirdi. Halbuki Osmanlıların püskürttüğü çeteciler arasında resmi üniformalı askerler ve topçular vardı. Yunan hükümeti, hudud kumandanlarına askerleri geri çekmek emrini vermezse mecbur oldu.

10 Nisan tarihinde Tir. hala Yanya hududu 3500 Yunanlı tarafından aşıldı. Hatta Alasonya civarında da bin kişi tecavüz etmiştiler. Bunlar Osmanlılarla

HER ZAMAN OLDUĞU GİBİ SUBAY VE ERLERİMİZİN HER BİRİNİN MADDİ VE MANEVİ KUVVETLERİ ÇELİK GİBİ İDİ. RESİMDE O ZAMANKİ KIYAFETLERİ İLE PİYADE ERLERİMİZ YÜRÜYÜŞ HALİNDE GÖRÜLÜYÖRLER.

vaşını geri püskürtülmüştü. Yunanlılar ise aksini iddia ediyorlardı. Babiâli resmi belgeler dayanarak, iddialarını çürüttü; Ethem Paşa, bu jaldıranlar arasında da Yunanlı askerler ve subayların bulunduğunu bildiriyordu. Babiâli, bu raporu Avrupa devletlerine açıkladı. Aldığı cevaptan, Yunanlılar bir daha tecavüz ederlerse, Osmanlı Devletinin harp ilanına haklı olduğunu bildirmekte idi.

İlk ciddi savaş

Nisan'ın 16 ncı günü akşamı, Hamdi Paşa'nın altıncı tümeni ileri karakollarına Yunan askerlerin birinci kolu saldırdılar.

Yunan Başkumandanı Veliâht Prens Konstantin.

ve gece beş noktadan sınıra aştılar. İleri karakollarımız takviye alamadıklarından geri çekildiler. Yunanlılar, sabaha karşı Analipsisi alıp Alasonya'ya doğru ilerlemeğe başladılar. Bu kuvvetler Karya'ya vardıkları zaman, ilk ciddi savaş oldu. Üç taburumuzu geriye attı-larsa da durduruldular. 17 Nisan'da Hamdi Paşa şiddetle karşı koydu. Fakat taarruz inkısafta edemedi.

16-17 Nisan gecesi, ikinci bir Yunan kolu, Kodaman'da mevzilerimizi alıp, Batıya doğru ilerlediler. Maksatları, Alasonya'daki kuvvetlerimize saldırıyı tehdit etmek ve altıncı tümenle irtibatını kesmekti.

Üçüncü kolları da bu surlarda Milona'da müstahkem mevki ele geçirmişti. Topçuların ateşleri devamlı idi. Osmanlılar gece taarruza geçip, Yunanlıları ciddi bir yenilgiye uğrattılar ve müstahkem mevki-lerden geri attılar.

Dördüncü Yunan kolu Matiden İskonba'ya giden yola hâkim mevzilerimizi alıp, kuzeyle ilerlerken, Neşet Paşa'nın altıncı tümeniyle karşılaşıp, savaşa tutuştu.

Beşinci kolları da Reveni Beydeğirmeni hattının üzerindeki müstahkem mevzilerini almış, fakat birinci tümenimizin taarruzuyla püskürtülmüşlerdi.

Bu surlarda, Milona geçidine kadar ilerleyen Yunanlıları da üçüncü tümenimizin

dört taburu geri atmıştı.

Bu hareketler, harp ilânından evvel olduğu için, Osmanlı kuvvetleri daima müdafaa harpleriyle meşgul olmuşlardı.

Artık Osmanlı Devleti, Yunanlılara karşı bir harp açmaktan kaçınamazdı. 18 Nisan 1897 (5 Nisan 1313) de savaş ilân etti ve telgrafla Avrupa Devletlerine bildirdi. Gerçekte Girit olaylarının başındanberi Yunanistanın hareket tarzı ve tecavüzleri, saldırıların artık harbin kaçınılmaz bir zaruret olduğu anlatılıyor, hududu aşan Yunan askerlerle filfen savaşın başladığı da ilâve ediliyordu.

İki tarafın kuvvetleri

Bu surlarda Osmanlı hükümeti boş durmamış, ordusunun yiğirliğini düzenliyerek Tesalya ve Epir cephelelerinde stratejik tertibatını almıştı. Tesalya tarafına yedi tümen, Epir cephesinde de Hıfzı Paşa kumandasında otuzbeş taburluk iki tümen yığılmıştı. Savaş cepheleleri başkumandanı Ethem Paşa idi.

O zaman İmparatorluğun askeri teşkilâtı, İmparatorluğun münasip yerlerinde yedi ordu, iki müstakil tümen olarak teşkilâtlı idi. Osmanlı donanması ise üç flodan mürekkepti. Fakat üçüncü filo pek zayıftı.

Düşman kara kuvvetleri

Atina, Yenişehir ve Misolonki'de bulunan üç ordudan mürekkepti Deniz kuvvetleri, şöyle böyle bir filo tutarında idi.

Savaşın başlangıcında, Tesalya cephesinde Osmanlılar şu şekilde mevzi almışlardı: Hayri Paşa kumandasındaki birinci tümen Çay hisar geçidinde, Neşet Paşa'nın ikinci tümeni İskonba'da, Memduh Paşa'nın üçüncü tümeni Alasonya'da, Haydar Paşa'nın dördüncü tümeni Milona'da, Hakkı Paşa'nın beşinci tümeni Dişkata'da, Hamdi Paşa'nın altıncı tümeni Leftokarya'da, İdri Hüsnü Paşa'nın yedinci tümeni yolda bulunuyordu. Alasonya'da bir ihtiyat taburayı yer almıştı. Epir cephesinde ise Hıfzı Paşa'nın kumandasında iki tümen vardı.

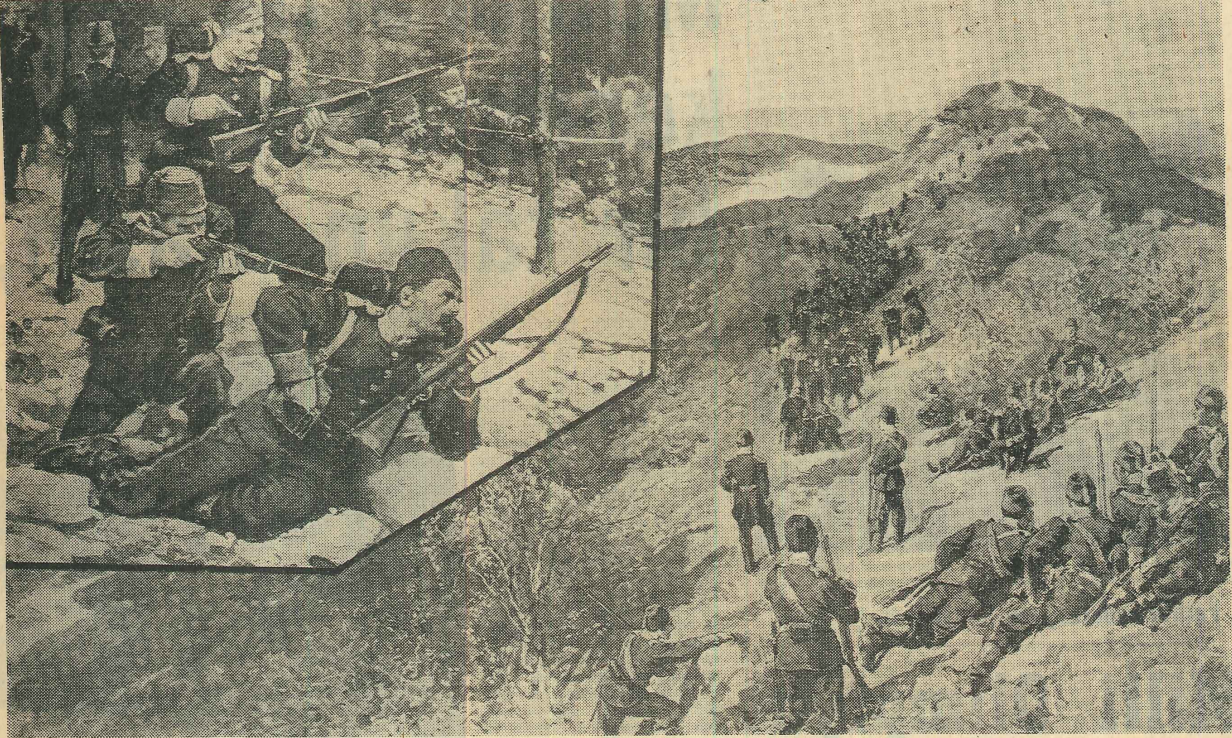
Yunanlılar, Yanya ve Epir tarafında onbeş taburlu bir tümen ve Tesalya'da on altı taburluk iki tümen yığılmışlardı. Merkezi Yenişehir olan bir tümen de Dava geçidinden Beydeğirmeni taraflarına kadar hudut boylarını gözliyorlardı. Topçu ile takviye edilmiş dört taburları Nizeros'ta bulunuyor ve bir tümenleri de güneye kaydırılmışlardı.

Y A R I N :
YUNAN ORDUSUNDA
PANİK

GİRİT NASIL KAYBEDİLDİ ?

Kaçan Yunan askerleri kendi köy ve kasabalarını yağma ediyordu

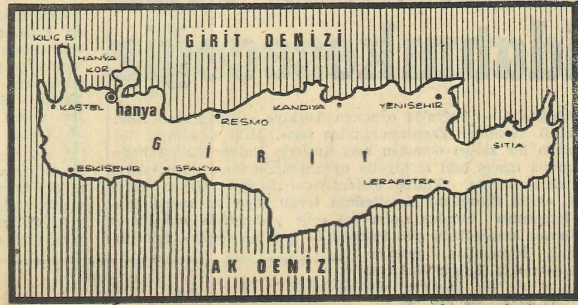
YAZAN: SERVER İSKİT

İşin kökünden halli yine Mehmetçiklere kalmıştı. Düşman harp istemişti, fakat meydan bu sefer kendi memleketleri olacaktı. Mehmetler dağlara, ovalara söyle bir dağıldılar Atina ve diğer şehirlerin meydanlarında bağırıp çağırınlar şimdi kaçıyorlardı. Öylesine ki, önderinde en hızlı gidenleri Başkumandanları idi.

«HARP, HARP» DİYE BAĞIRANLARIN
HALİ GÖRÜLMEMEYE DEĞERDİ

Yunanlılar, müthiş bir panik içinde kaçıyordu

Yunanlıların şimdi Kıbrıs'ta uygulamakta buldukları taktikle sonunda Atina'ya bağlamaya muvaffak oldukları Girit'in bir haritası görülmeye...

18 Nisan 1897 de Osmanlılar harp ilân edince, artık Yunanlıların kara günleri başlayacaktı. Yapılıkları çok olmuştur.

Hemen o gün, üçüncü Tümenimi sağdan ve Dördüncü tümenimiz de soldan Milona geçidine taarruza başladılar. Beş bataryamız akşam kadar Yunan mevzilerini dövdüler ve dövdüler düşman mevzilerini aldılar. Gece sabana kadar topçu ateşi devam etti. Ertesi günü Dişkata'dan Alasonya'ya kaydırılmış olan Beşinci ve Altıncı tümenlerimiz soğuktan hücumla geçtiler. Altıncı Tümen Analipsis'i zaptetti ve Beşinci Tümen de ilerledi. Üçüncü Tümen Yunanlıların taarruzlarına karşı dayanıyordu. Fakat artık düşmanın, bizi kurtulmuş ve

Tümen Karadeniz istikâmetinde ilerleyince Yunanlılar, Yenişehir yolu üzerine çekildiler. Altıncı Tümen de Dedeli'yi almış Deliler'e doğru ilerlemişti. Bu raya Beşinci Tümen de yükleniyordu. Yunanlılar Deliler'i boşaltıp, Musalar'a çekildiler. O geceyi, Beşinci Tümen Arkerepola'da, Altıncı Tümen de Deliler'de geçirdiler.

24 Nisan günü taarruzumuz yine devam etti. İkinci ve Üçüncü Tümenler de bu taarruza katıldı.

Yunan ordusunda panik

Deliler'de yenilen General Mavromihalis, Başkumandanına Yenişehir'e doğru çekilmekte olduğunu bildirmişti. Makri'

nin çekilişi ise tam bir panik halinde idi. Harp için meydanlarda bağırıp palı-karyaları görmeliydi. Yollar kaçan halkla tıkalı idi. Korkudan gözü dönmüş askerler, halkı çiğneyerek kaçıyor, hattâ kendi kardeşlerinin herşeyini yağma ediyordu. O günlerde harp muntazaklarında bulunan yabancı muhabirlerin gazetelerine

gönderdiği yazılar, tarihin ta kendisi ve unutulmaz saf halleridir.

Yenişehirden ilk kaçan da Yunan orduları Başkumandanı Prens Konstantini. Bu meşhur kahraman (!) solmuş Çatalca (Pharsala) da adını ve Başkumandanlık karyerini orada kurdu.

Milona meydan savaşta, Osmanlıların tam zaferiyle sonuçlanmış, Yenişehir, Tirnova ve havalisi de Osmanlıların eline geçmişti. Verdikleri esir, silah ve malzeme sayısızdı.

Düşmanın Tirhala'da toplandığı hakkında bir haber alan Osman Paşa 26 Nisan'da hemen Birinci Tümeni oraya gönderdiyse de giden Tümen şehri boş buldu, buradan da kaçıyordu.

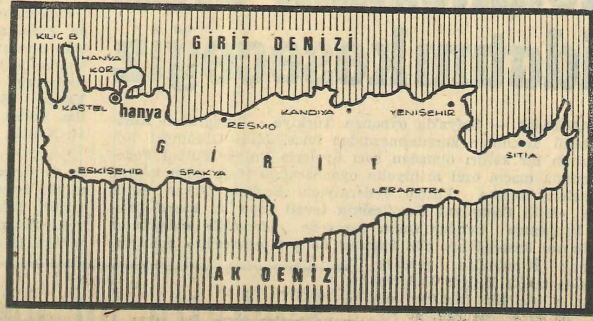

İşu kökünden halli yine Mehmetçiklere kalmıştı. Düşman harp istemişti, fakat meydan bu sefer kendi memleketleri olacaktı. Mehmedler dağlara, ovalara söyle bir dağıldılar Atina ve diğer şehirlerin meydanlarında bağırıp çağırılar şimdi kaçıyorlardı. Öylesine ki, önlerinde en hızlı gidenleri Başkumandanları idi.

«HARP, HARP» DİYE BAĞIRANLARIN

HALİ GÖRÜLMEMEYE DEĞERDİ

Yunanlılar, müthiş bir panik içinde kaçıyordu

Yunanlıların şimdi Kıbrıs'ta uygulamakta buldukları taktikle sonunda Atina'ya bağlamaya muvaffak oldukları Girit'in bir haritası görülmüyor...

18 Nisan 1897 de Osmanlılar harp ilân edince, artık Yunanlıların kara günleri başlayacaktı. Yaptıkları çok olmuştu.

Hemen o gün, üçüncü Tümenimiz sağdan ve Dördüncü tümenimiz de soldan Milona geçidine taarruza başladılar. Beş bataryamız akşam kadar Yunan mevzilerini dövdüler ve dövülen düşman mevzilerini aldılar. Gece sabana kadar topçu ateşi devam etti. Ertesi günü Dişkata'dan Alasonya'ya kaydırılmış olan Beşinci ve Altıncı tümenlerimiz sol kattan hücumla geçtiler. Altıncı Tümen Analipsis'i zaptetti ve Beşinci Tümen de ilerledi. Üçüncü Tümen Yunanlıların taarruzlarına karşı dayanıyordu. Fakat artık düşmanın hızı kırılmış ve hakimiyet Osmanlılara geçmişti.

Şafakla beraber taarruza geçen İkinci Tümen, topçu ile beraber Milona tepesine kadar ilerledi. Yunan ordusu harp edecek kudrette değildi. O'lar çete çarpışmalarına, müdafaasız halka karşı kahramanlığa ve yağma ya alışkindiler. Ordularında askerî disiplin ve cesaret yoktu.

20 Nisan'da, dördüncü tümenimiz Milona'ya taarruza geçer geçmez Yunanlılar ric'ate başladılar. Güneye doğru çekildiler. Başkumandanları Prens Konstantin'in gayretleri boşa gidiyordu. Bu çekiliş, Trnova—Milona yolunu Osmanlı ordusuna açık bırakmıştı.

Vaziyetleri tehlikeli idi. Aldığı emir gereğince, buradaki kuvvetlerin kumandanı General Makri, bir hücumla çekilişi önlemeye çalıştı.

23 Nisana kadar ordumuz noksanların ikmalî ve birliklerin takviyesiyle uğraştı ve 23 Nisan günü, Et hem Paşa taarruza geçti. Reveni Boğazına kadar ilerleyip buradaki düşman kuvvetlerinin gerisine düşmek için sol kanadı zorladı. Beşinci ve Altıncı Tümenlerimiz Deliler ve Musalar'a doğru ilerlediler. Beşinci

Tümen Karadeniz istikâmetinde ilerleyince Yunanlılar, Yenişehir yolu üzerine çekildiler. Altıncı Tümen de Dedeli'yi almış Deliler'e doğru ilerlemişti. Bu raya Beşinci Tümen de yükleniyordu. Yunanlılar Deliler'i boşaltıp, Musalar'a çekildiler. O geceyi, Beşinci Tümen Arkerepola'da, Altıncı Tümen de Deliler'de geçirdiler.

24 Nisan günü taarruzumuz yine devam etti. İkinci ve Üçüncü Tümenler de bu taarruza katıldı.

Yunan ordusunda panik

Deliler'de yenilen General Mavromihalis, Başkumandanına Yenişehir'e doğru çekilmekte olduğunu bildirmişti. Makri'

nin çekilişi ise tam bir panik halinde idi. Harp için meydanlarda bağırıp alkış karyaları görmeliydi. Yollar kaçan halkla tıkalı idi. Korkudan gözü dönmüş askerler, halkı çiğneyerek kaçıyor, hattâ kendi kardeşlerinin herşeyini yağma ediyordu. O günlerde harp mümkünlüklerinde bulunan yabancı muhabirlerin gazetelerine

gönderdiği yazılar, tarihin ta kendisi ve unutulmaz safhalarıdır.

Yenişehirden ilk kaçan da Yunan orduları Başkumandanı Prens Konstantin'di. Bu meşhur kahraman (!) solmuş Çatalca (Pharsala) da vardı ve Başkumandanlık karyagâhını orada kurdu.

Milona meydan savaşı, Osmanlıların tam zaferiyle sonuçlanmış, Yenişehir, Trnova ve havalisi de Osmanlıların eline geçmişti. Verdikleri esir, silah ve malzeme sayısızdı.

Düşmanın Trnhala'da toplandığı hakkında bir haber alan Osman Paşa 26 Nisan'da hemen Birinci Tümeni oraya gönderdiyse de giden Tümen şehri boş buldu, bu radan da kaçmıştı.

Birbirlerine düştüler

Ordularını paniği Yunanlıları dehşet içinde bırakmıştı. Atina sokaklarında Türklere atıp tutanlar ve harp isteyenler, şimdi hedefi değiştirmişler, birbirlerine düşmüşlerdi. Bu mağlubiyet meşuresini arıyorlardı. 28 Nisan'da Donanma kumandanı ile Tesalya Ordusu Kurmay heyeti işlerinden alındılar. Olağanüstü vekillerle Albay Smolenst'vi Genelkurmay Başkanı yaptılar. Atina ve Pire'de nümayişler oldu ve silâh dükkanları yağma edildi. Başbakan Deli Vani de çekilmekte zorunda kaldı. Yerine Ralli geçti.

Türk'ün Pahramanlıkları karşısında bütün me'vî kuvvetleri eriyip bozulan orduları bitkindi. Bazı nazırlar Çatalca'ya gidip Başkumandan Prens Konstantin'le görüştüler, onun verdiği teminat üzerine harbe devam kararlıydılar. Fakat alınan tedbirler taarruz değil, müdafa harpleri icindî, pek yıldırdılar.

YARIN : şimdi de «Aman sulh» diyorlar

KAÇIYORLARDI. ARABA, AT, ÖKÜZ ARABASI, DAHA OLMAZSA TABANA KUVVET KAÇIYORLAR. «ERKETE TÜRK» TÜRK GELİYOR FERYATLARI GÖKLERE ÇIKIYORDU...

GİRİT NASIL KAYBEDİLDİ ?

Yunan Başbakanı
mağlûbiyeti
görerek, bütün
Yunanistan'ın
işgâlinde
korkmuştu

- 5 -

YAZAN: SERVER İSKIT

1897 OSMANLI — YUNAN HARBİNDE TÜRK SÜVARİLERİNDEN BİR GRUP

Şimdi de "Aman sulh,, diye bağıryorlardı

Atina'nın yenilgisi feci olmuştu

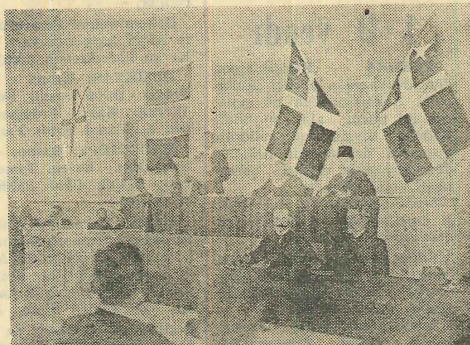
Çatalca'daki asıl müdafaa hatlarında da tutunamayacaklardı. 5 Mayıs'ta, Osmanlı ordusunun taarruzu başladı. Düşmanın yirmibeşbin kişilik ordusu, yine ağır bir mağlûbiyete uğradı ve Çatalca'dan kaçarak burayı da Osmanlılara bıraktılar. Hattâ bir haftadan beri dayanan Velestin tepeleriyle Yunan ordusunun en ehemmiyetli limanı olan Volos (Golos) da teslim oldu.

Aman sulh!

Yunan Başkumandanı son müdafaa yeri olarak Dömeke'yi seçmiş ve bütün kuvvetlerini burada toplamıştı. Osmanlı taarruzlarına tuada karşı koya caktardı.

Epir cephesinde HıL. Paşa'nın vaziyeti mükemmeldi. O da en müsait stratejik yerleri ele geçirmiş, taarruza hazırlanıyordu.

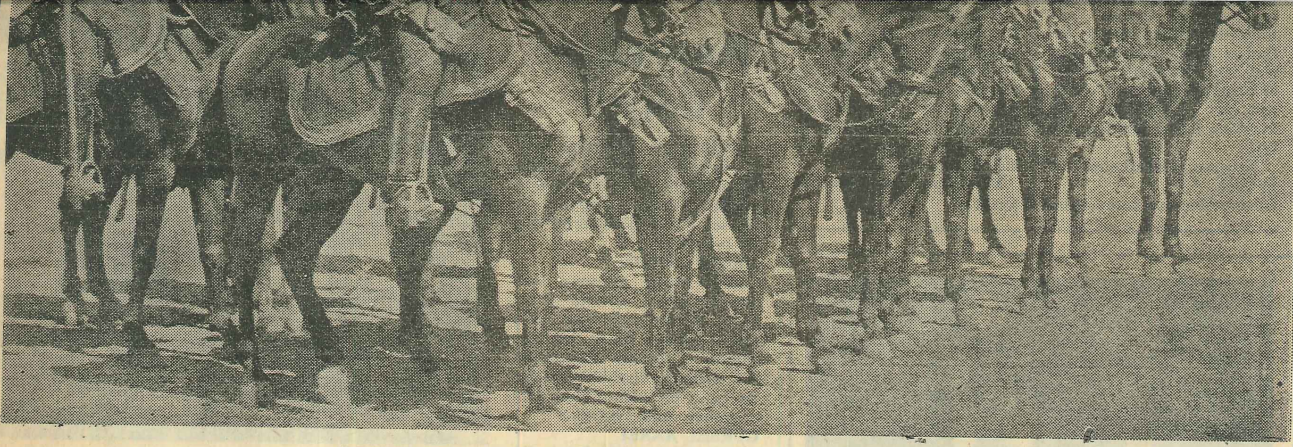
Yunanlılar, Çatalca'dan da perişan kaçınca, barış çareleri aramağa başladılar, ve Avrupa devletlerine başvurular Girit'in ilhakından vazgeçmişlerdi. Oraya verilecek Selâ. Determinasyonla

GİRİTTEN KALAN ACI BİR HÂTIRA DAHA: GİRİT MECLİSİ ENOSİSTEN EVVELKİ BİR TOPLANTIDALAR...

Enosis'ten evvelki Girit Meclisinde M...

1897 OSMANLI - YUNAN HARBİNDE TÜRK SÜVARİLERİNDEN BİR GRUP

Şimdi de "Aman sulh,, diye bağıryorlardı

Atina'nın yenilgisi feci olmuştu

Çatalca'daki asıl müdafaa hatlarında da tutunamayacaklardı. 5 Mayıs'ta, Osmanlı ordusunun taarruzu başladı. Düşmanın yirmibeşbin kişilik ordusu, yine ağır bir mağlûbiyete uğradı ve Çatalca'dan kaçarak burayı da Osmanlılara bıraktılar. Hattâ bir haftadan beri dayanan Velestin tepeleriyle Yunan ordusunun en ehemmiyetli limanı olan Volos (Golos) da teslim oldu.

Aman sulh!

Yunan Başkumandanı son müdafaa yeri olarak Dömeke'yi seçmiş ve bütün kuvvetlerini burada toplamıştı. Osmanlı taarruzlarına burada karşı koya caklardı.

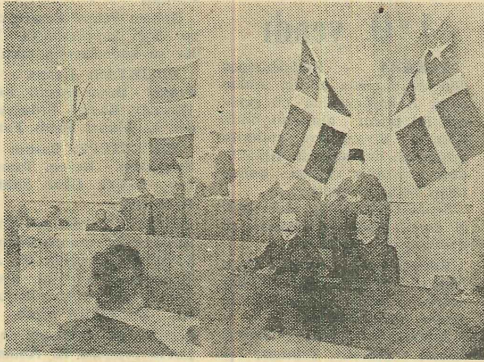
Epir cephesinde Hıfzı Paşa'nın vaziyeti mükemmeldi. O da en müsait stratejik yerleri ele geçirmiş, taarruzları hazırlanıyordu.

Yunanlılar, Çatalca'dan da perişan kaçınca, barış çareleri aramağa başladılar, ve Avrupa devletlerine başvurdular. Girit'in ilhakından vazgeçmişlerdi. Oraya verilecek Self Determination'a yetineceklerdi. Hattâ her şarta razıydılar.

Vaziyete bakınca, artık savaşın sona erdirilmesine hükümlenilebilir. Fakat Osmanlı hükümeti nazıyanıyordu. Devletlerin müracaatına, yaklaşan Kurban Bayramından sonra cevap vereceğini bildirdi. Buna rağmen her iki cephede de müteakibe yapılmışa benziyordu.

Fakat Yunanlılar hem korkar, hem de rahat durmazlardı. 13 Mayıs 1897 de bir Yunan Tümeni Epir cephesinde Arta suyunu geçti ve Osmanlı ordusuna ani bir baskın yaptı. Böylece savaş yeniden başlamıştıydı.

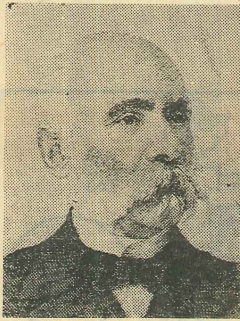
Sultan Abdülhamit. Bunu haber alınca, Ethem Paşa'ya Dömeke'ye taarruz emri verdi. Başkumandan Ethem Paşa 1, 2, 3 ve 4 üncü Tümenleri, Edirne Tugayı ve Süvari, Topçu kuvvetleriyle taarruzu geçti. 16 Mayıs'taki ilk çatışmadan sonra, harp krizisti. Müstahkem mevazilerde Yunanlıların mukavemeti Osmanlı erlerinin cesareti ve kahramanlıklarıyla kırıldı, oğünün akşamı, düşman bu yerlerden atılmıştı.

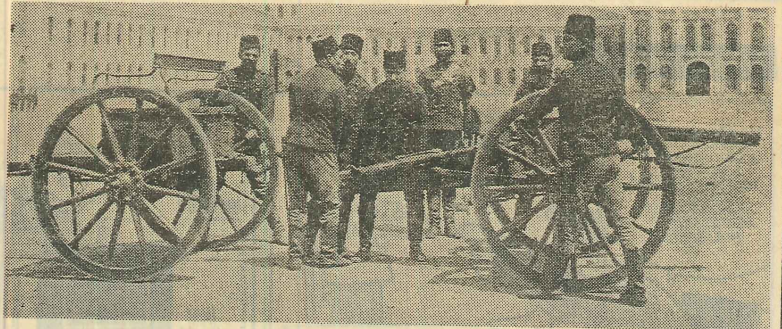
GİRİTTEN KALAN ACI BİR HÂTİRA DAHA: GİRİT MECLİSİ ENOSİSTEN EVVELKİ BİR TOPLANTIDALAR..

Enosis'ten evvelki Girit Meclisinde Meclis üyeleri bir protesto için 1919 yılından sonra...

DELİYANNİS

1897 Osmanlı - Yunan harbindeki topçulardan bir grup...

3 günlük takip

Yunanlılar yine tabanları kaldırmışlardı; Ethem Paşa da Konstantin'in ardını bırakmıyordu. Yollar kaçan sivil halkla dolmuştu. Askerleri bin müs-külâtle kaçıbiliyordu. Bu taarruz ve takip hareketi üç gün sürdü ve esirler pek çok ve yollara atılan silah ve harp malzemesi sayısızdı. Artık Yunan ordusu diye birşey yoktu. İşte Çatalca'da dayanacağız, diye teminat veren Başkumandan Konstantin de kaçıyordu. Osmanlı ordusunun böylece bü-

tün Yunanistan'ı işgal etmesi hiçten bile değildi ve bütün Yunanistan halkı dehşet içinde titriyordu.

Yeni Yunan Başbakanı Ralli, Dömeke muharebesinin ikinci günü, ordusunun kat'i mağlûbiyetini dehesle anlamış, bütün Yunanistan'ın işgalinden ürkererek Petersburg'a dehalet etmişti. Yunanlıları korumak yine dayılarına düşmüştü. Çar, bir telgrafla Sultan Hamid'in başışveriliğine müracaat etti. Padişah 20 Mayıs'ta Ethem Paşa'ya ve Epir tarafı Kumandan, Hıfzı Paşa'ya mü-tareke emri gönderdi.

Yine de durmuyorlar

Ralli, büyük devletlere de müracaat etmişti. Artık silahlar susmuş, fakat tarih sayfaları Türklerin eşsiz kahramanlıklarıyla dolmuştu. Harp isteyen şehir meydanlar kahramanları da susmuştu. Siyâhu, a tip keanî milletini çığneyerek kaçan ve herbir bir deliğe girenler de sığındıkları yerlerden çıkabiliirdi.

Fakat bu harbe sebep olan Yunanlıların Girit'i ilhak davası ne oldu? Vakıta bu da Yunanlılara tamamen

verilmedi ve harp sonundaki barış andlaşmasında Girit'ten bahsedilmedi. Ancak andlaşmadan iki hafta sonra, büyük devletler 13 Aralık 1897 de Girit'in Osmanlı hâkimiyetinde tarafsız ve muhtar bir vilâyet olduğunu ilân ettiler. Şartlar ağırdu ve Girit, Osmanlıları daha uzun sene uğraştıracak ve nihayet 1911 Londra anlaşması ile tamamen elden çıkarttı.

Görülüyor ki, döktüğümüz kanlara, zaferlere ve bütün iyimiyetlerimize rağmen, devletler onları koruyorlardı.

— S O N —

I

Handwritten notes in Turkish script at the top left.

Biz Türkler, Kıbrıs gibi, Girit'i de Yunanlılardan değil, Venediklilerden aldık. Fakat buralarda bizi rahat bırakmayan Venedikliler değil Yunanlılar oldu.

Girit'in tamamen istilâsı için onyedî ve onsekizinci yüzyıllarda yetmiş sene uğraştık, kan döktük, fakat sonra Yunanlıların ondokuzuncu yüzyılda başlıyan sorumsuz kışkırtma ve saldırıları, bu yüzyıl sonlarında ana vatanlatında mükemmel bir ders almalarına rağmen, yirminci yüzyıl başlarına kadar Osmanlı İmparatorluğunu uğraştırdı durdu.

Bugün Yunanlıların uyguladıkları istilâ metodları, evvelce Girit'te tatbik ettiklerinin aynıdır. Girit hadiseleri incelenince görülür ki orada da papazlar başta olarak çetelerile, uzun zaman Türkleri hukuk ve insanlık dışı canavarlıklarla yok etmeğe uğraşmışlar hatta gizli ve aşikâr şekilde ordu ve donanmalarını yollayarak istilâya da teşebbüs etmişlerdir.

Yine bugünkü gibi büyük devletler işe karışarak zaman zaman her taraflardan birini tutmuş, Rumlarınbütün eihani kaplıyan yaygaralarına rağmen, bu devletlerin gönderdiği donanma, Rum çetelerini topa bile tutmuştur.

Girit ve Kıbrıs hadiseleri, her bakımdan birbirine benzer ve bu yazı, bu bakımdan ibretle okunmağa değer.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.319

Osmanlı Devletleri 1645 de Adaya çıktıkları vakit, çeşitli milletlerden birleşmiş olan asıl Girit halkı, Adanın ozamanki sahibi Venedikliler elinde aç ve bitkin durumda idi. Venedikliler, emeklerinin bütün verimini onları ellerinden almış ve onları horhamışlardı. İkiyüz yıla yakın bir zaman, böylece esirler gibi inletilmiştiler.

1645 de Hanya kalesini aldık, fakat Venedikliler dayanıyorlardı. Çetin savaşlar zaman zaman durup, yine şiddetleniyordu. Nihayet 1669 da Kandiye alınarak Venediklilerle sulh inzulandı. Donraları Venedikliler elinde kalan son birkaç kale de 1715 de Osmanlılar eline geçti ve ada Venediklilerden temizlenebildi.

Artık Girit mes'ut ve skin bir devreye girmişti. Venediklilerin zulmü ve harpler yüzünden halkının başka yerlere göçmeleri, adayı boşaltmıştı. Osmanlılar, zamana göre güzel bir kolonizasyon usulile Adayı yine doldurmaya koyuldular. Yeni idarenin huzur ve refah vaadeden

2

durumu karşısında, bir yandan Anadolu Türkleri büyük kabileler halinde Adaya gelirken, öte yandan da Mora'nın ve yakın adaların verimsiz topraklarından bunalmış Rum halkı, akın ediyorlardı.

O zamanlar Osmanlı İmparatorluğunun istilâ ettiği yerler için uyguladığı yumuşak siyaset sayesinde Girit, yüzelli sene mesut bir hayat yaşadı .

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 22.319

فقط لرایه ای مابین

Bu, böylece sürüp gidebilirdi. Fakat dış etkilerle Osmanlı hükümetine karşı Mora'da patlak veren ayaklanma, Mora'daki gizli cemiyetlerin çalışmalarile Girit'e de atladı, 1821 temmuzunda, silâhlı Rumlar, Türklerin oturduğu kasaba ve köylere hücum ile günahsız müslüman halkı boğazladılar. Hükümet isyanı bastırdı.

1830

Fakat Mora Rumlarının uzun süren isyanından sonra, Avrupa devletlerinin himayesile 1830 da Yunanlılara istiklâl verildiği halde, Girit Osmanlılar elinde bırakılınca, ikinci bir isyan oldu, bunu da Babiâlinin emrile Mısır valisi Mehmet Ali Paşa kuvvetleriyle bastırınca, adanın idaresi, Mehmet Ali Paşaya bırakıldı ama, 1840 Londra Andlaşması ile yine doğrudan doğruya devlete verildi.

Osmanlı Devletinin zayıf zamanı idi. Mehmet Ali Paşa korkusu da kalmayınca , adadan kaçan ihtilâlciler geri döndüler ve yine Rumları ayaklandırdılarsa da devlet bunu da atlattı.

Fakat, devletlerden himaye gören Yunanlılar azıtmışlardı; bir büyük Yunanistan ihtirası içinde peşinde idiler. Ön plana Girit'i almışlardı. Geniş bir propaganda çalışması, Giritli Rumları yeniden ayaklandırdı. Bu 1866 ihtilâli, daha büyük önem taşıyordu; çelik çocuk tanımadan Adanın bütün müslüman halkına vahşicesine saldırıldı, isyancılar muvakkat bir hükümet bile kurdular ve Adayı Yunanistana bağladılar. İngiltere, Fransa, Rusya da Adanın Yunanistana terkini, yahut kendi kendini idare eder bir halin kabulünü istediler.

Babiâli, bu teklâfi reddetti. Doğruca halk mümessilleriyle görüşme teklifini de Rumlar kabul etmedi. Babiâli ,Ömer Paşayı Girit'e gönderdi. Propaganda işliyordu. Rum halkı kabileler halinde Adayı terke başladılar; hatta yabancı konsolosluklar bu halkı kendi gemileriyle Yunanistana taşıdılar. Bir taraftan da Girit'e gönüllü muharıpler gelmeğe başladı. Osmanlılar Ada'yı abluka ettiler. Girit'e gönüllü ve cephane götüren gemileri takibe başladılar.

فقط لرایه ای مابین

Yabancı devletler Babiâliyi sıkıştırmakta devam ediyor, birçok isteklerde ve tehditlerde bulunuyordu.

Bunun üzerine Abdülaziz, Sadriâzam Âli Paşayı Adaya gönderdi. Paşa Hıristiyan ahaliye pekçok menfaatler sağliyan bir nizamname yayınladı ve umumî af ilân etti. Hatta âsî delegeleri ile de anlaştı.

Fakat bu da kâfi gelmiyecekti, Rumlar Ada'nın Yunanistana bağlanmasında ayak direyorlardı.

Girit Rumlarını durmadan kıskırtan Yunanistan, üstelik Babiâliye bir göz dağı olmak üzere, kuvvetlerini de seferber etmeğe kalkıştı. Babiâli de 1868 ocak ayında, Yunanistan'a verdiği sert bir nota ile gönüllü birliklerinin dağılmasını, korsan gemilerinin silâhtan tecridini istedi.

Bir harp kopmak üzere idi; Avrupa Devletleri telâş ettiler ve o günün politik şartlarına uyarak, Atina'yı haksız buldular ve hemen Paris konfe-ransını toplayarak şiddetli bir ihtarname gönderdiler. Yunanistan yumuşadı ve Babiâlinin arzularını kabul etti. Böylece Girit'te Âli Paşa nizamnamesi fiilen yürürlüğe girdi.

Ancak, Adada yine propaganda işliyor, huzursuzluk vakaları yaratıyordu. Duramazdılar, çünkü Girit, Yunanistanın malı olmalıydı.

1877 Türk-Rus harbi mağlûbiyetle neticelenince, Rumlar yine ümide düştü ve tekrar azgınlıklar oldu. Fakat mağlûbiyetimiz üzerine Ruslarla yaptığımız Ayastefanos anlaşmasını düzenliyen Haziran 1878 Berlin Muahadesile Girit yine Osmanlılarda kalmıştı. Girit'e yollanmış olan Gazi Ahmet Muhtar Paşa ile âsiler arasında 1878 Ekiminde Halep'te bir görüşme yapıldı. Konsoloslarına da gözcü olduğu konuşmalarda 1868 Âli Paşa Nizamnamesi üzerinde Rumların yararına değişiklikler kabullenildi; Müslüman ve Hıristiyan Adalılardan da bir meclis kuruldu.

Bu , Adanın bir nevi muhtariyeti idi; hattâ büyük devletlerin kabulü, Babiâlinin de tasdiki ile Adaya bir de Hristiyan Vali atanacaktı, atandı da.

1868-1878

Yine de rahat durmuyorlardı, ayaklandılar. Bunun üzerine Babiâli kızdı, adaya hıristiyan vali yerine , aynı zamanda askerî kumandan olarak Şakir Paşayı yolladı. 1889 da bu isyan da bastırıldıktan sonra, bir fermanla eski imtiyazlar kısıldı. Bu fermana göre, Adaya gönderilecek valinin behemehal hıristiyan olması şart değildi, bir kumandan da yollanacaktı ve meclis azâ-ları daha az olacak; gümrük geliri de merkeze gönderilecekti, tabiidir ki bu ferman, Rumları memnun etmedi.

Şakir Paşa, İstanbul'a döndü. Sonra vali olarak yollanan Kara Todori ve Turhan Paşalar da vaziyeti idare edemediler, işler yine fenalaştı.

1896 da, yeni ve kanlı bir ihtilâl daha başladı. Askerlerimizle kanlı çarpışmalar oldu ve adanın her tarafında Türk halkı kadın ve çocuklar dahil, yine müthiş bir katliâma uğradı.

Büyük devletler Babiâliden kargaşalığı önlemek üzere 1878 Halep anlaşmasının tekrar tümünün yürürlüğe konmasını ve yine Hıristiyan vali

II
VII

4
tayin etmesini istedilerve donanmalarını da Girit'e gönderdiler.

Babiâli mecbur olmuştu. Büyük devletlerin aracılığı ile askerî harekâtı durdurup Girit Meclisini toplantıya çağırdı. İstanbulda Hariciye Nâzirimizla altı devlet elçisi tarafından yeni bir nizamname hazırlandı. Bu nizamname, Ada meclisinde de Türk ve hıristiyan âza tarafından tastik ve neşrolundu. Adaya beş sene müddetle vali olarak Boroviç Paşa gönderildi. Bu tedbirlerin faydası da uzun sürmiyecekti.

Atinae durmuyor, bütün tedbirleri engelliyordu. Atina'nın işi, ancak Adanın daimî huzursuzluğunu kolaylaştırdı; sonra arkasından devletin zayıf bir zamanında Girit Meclisindeki Rum çoğunluğuna dayanılarak Yunanistan ve Girit Meclislerinin birleştirilmesi, gelirdi. (Nitekim Balkan Harbinden biraz evvel ,böyle olmuş ve Balkan Mağlûbiyetimizüzzerine, 30 mayın 1911 Londra andlaşmasile bu emrivâki, ahdî şekil almıştır.)

a, b
III
IV
Nihayet Yunanistan, 1897 de, Prens Yorgu'nin kumandasında harp filosunu Girit'e gönderdi. Karaya çıkarılan onbin gönüllü asker, Miralay Vassos'un kumandasında idi. Bunlar köyleri ve kasabaları yakıp yıkmaya başladılar. Bunun üzerine Fransa, İngiltere, Rusya ve İtalya donanmaları Girit'e geldilerse de, Rumlar tecavüzlerine devam ettiler. Zulüm, ancak üç gün sonra hafifletilmişken, bir hafta sonra yine başladı. Amiraller şehirlerin korunmasını aralarında paylaşarak, sükûnun iadesine başladılar. Hatta eşkiyanın bazı faaliyet merkezlerini gemilerden topa tuttular, Atina gazetelerinin yaygaralarına da aldırmadılar. Hattâ adanın Yunanistan'a verilmeyip muhtariyetle idare edilmesini kararlaştırdıklarını açıkladılar.

okunmuş
Rumlar durmuyorlardı, kışlalarına kapanıp hareketsiz halde merkezden emir bekliyen Osmanlı askerlerinin Adadan çıkmasını istiyorlardı. Devletler bunu İstanbulla bildirmişlerse de Babiâli Yunan askerleri Ada'da buldukça Osmanlı askerlerinin de orada kalmalarında ısrar etti.

Paris sulh konferansında verilecek kararları ozaman kabul eden Yunanistan, şimdi tekrar azmıştı.

Amiraller adadaki Rumları çaresiz bırakmak için, Mayıs 1897 de abluka tesis ettiler. Bu arada zulüm devam ediyor, Müslümanlar da Hanya ve Kandiya ya akın ediyorlardı.

Devletler arası Heyetler, adanın güney, batı ve doğusuna gidip, ateşe verilen mahsulü, imha edilen zeytinlikleri, vurulan köyleri gözleriyle gördüler ve pek çok müslüman ailelerini de bğgazlanmaktan kurtardılar. Fakat bunları beslemek zordu. Ana Vatana iade edilirlerse, ada kat'î şekilde elden çıkardı. Bu halkı Osmanlı ve Avrupalı askerlerden kurulu bir hattın arkasına çektiler.

İstanbul'da elçiler de toplanıp, bu işlere çare arıyorlardı. Fakat Yunanlılar, hiçbir çareye yanaşmıyordu, çünkü adada işler düzelince ada ellerinden giderdi.

Nihayet Yunanistan, büyük devletlerden bir ümit kalmayınca, bir savaşla işi halletmek sevdasına düştü. Kazanırsa arzusu yerine gelecek; kazanamazsa onu yine de devletler koruyacaklardı.

Fakat cezalarını bulacaklardı. Nihayet Osmanlılara karşı verdikleri harp kararı, kendi vatanları içinde mükemmel bir ders almak kararı oldu. İşte 1313 (1897) Osmanlı-Yunan harbi, böyle başlayacaktı. Fakat yine de Yunanlılar durmıyacaktı.

TÜRKİYE
Kütüphanesi Arşivi
No 22.919

Osmanlılar Girid'i Venediklilerden aldıktan sonra, halkının elinden yiyeceğine kadar sömürülen Girit'te hayat, sakin ve mesut bir devreye girmişti. Venediklilerin zulmünden kaçarak Adayı bomboş bırakan halk, büyük kafi-
 leler halinde geri dönmüş, ayrıca ve yeniden Anadolu Türkleri de gelmişti. Fakat buraya yerleşmek üzere gelenler arasında verimsiz topraklarından kaçan cıvar adalı ve Moralı ~~Türk~~ Rum halkı, büyük bir topluma yükseliyordu.

Aç halde gelen bu Rum halkı, Osmanlıların âdil idaresi altında büyük refaha kavuştular, yüzelli yıl kadar sakin ve mesut bir hayat yaşadılar.

Ancak, Moralı ihtilalciler, Rum gizli cemiyetleri aracılığı ile ihtilâl tohumlarını buraya da serptiler ve 1821 de, papazları başta olan Türk kasaba ve köylerine saldıran silâhla Rumların zulüm ve vahşeti hiç durmadan, sayısız defakar tekrarlandı, Osmanlı Hükümetini ve yerli Türk halkını uğraştırdı durdu.

İstekleri, adanın Yunanistana bağlanması idi. Büyük devletlerin, zaman zaman bir tarafı tutan ve nihayet Rumların yaygaralarına rağmen, görünür hakikatlere uyarak Osmanlılar tarafına meyheden Avrupa polittikası karşısında, Yunanlılar kara hudutlarımızda açacakları bir harpte galip geçerek, Giridi kazanmak hülyasına düştüler. Ordularını hazırlamağa ve ~~hududumuzda da harp sepepleri yaratmak için, saldırılara başladılar.~~

Yunanlılar 1897 Mart ayı içinde gönderdikleri Rum çetelerile Osmanlı sınırlarını zorladılar ve şiddetle defedildiler. Bir taraftan da Tesalya ordusu Başkumandanlığına getirilen Prens Konstantin, askerlerini harbe hazırlamak için, nutuklar verip sınırimıza karşı yeni yeni birlikler sevk ediyordu.

TDVİSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 22.819

6 Nisan 1897 de, Yunan halkı Yenişehirde başkumandan Prens Konstantin'in karargâhı önünde toplanarak, "Harp isteriz" diye bağırdılar ve Prens de kendisinin ve kralının da bu istekte olduğunu söyleyerek, vaadlerde bulundu.

Aynı gün Atınadaki elçiler, Yunanistana bir nota vererek, sınırlarda bir tecavüz olurda bütün sorumluluğun tecavüz eden tarafa ait olacağını, harbin neticesi ne olursa olsun, saldırana bir fayda sağlayamayacağını bildirdiler. Bu notanın bir e şini de Babiâliye verdiler.

Osmanlı Devleti, olayları önetile izliyordu. Her ihtimale karşı Alasonya ordusu kumandanı Ethem Paşaya gerekli emirleri de vermişti.

Bu sırada bir Yunan çetesi Kalabaka civarında sınırimızı tecavüz etti. Elçiler Yunan hariciyesinden hemen bilgi istediler. Yunanlılar, olaydan katiyen haberleri olmadığını, tecavüz edenlerin gayrı resmî çeteler olduğundan, mesuliyet kabul edemeyeceğini bildirdi. Halbuki Osmanlıların püskürttüğü çeteciler arasında resmî üniformalı askerler ve hatta topçular vardı. Yunan hükümeti, hudut kumandanlarına askerleri geri çekmek emrini

Handwritten notes in the left margin, including Roman numerals IV, V, VI, VII and some illegible text.

vermeye mecbur oldu.

10 Nisan tarihinde Tirhala-Yanya hududu 3500 Yunanlı tarafından aşıldı. Hattâ Alasonya civarında da bin kişi tecavüz etmişti. Bunlar Osmanlılarla savaşmış geri püskürtülmüştü. Yunanlılar ise aksini iddia ediyorlardı. Babiâli resmî belgelere dayanarak, iddialarını çürüttü; Ethem Paşa, bu saldıranlar arasında da Yunanlı asker ve subayların bulunduğunu bildiriyordu. Babiâli, bu raporu Avrupa devletlerine açıkladı. Aldığı cevapta, Yunanlılar bir daha tecavüz ederlerse, Osmanlı Devletinin harp ilânına hakkı olduğu bildirilmekte idi.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 22.919

Nisan'ın 16 ıncı günü akşamı, Hamdi Paşanın altıncı tümeni ileri karakollarına Yunan askerlerinin birinci kolu saldırdılar ve gece beş noktadan sınırı aştılar. İleri karakollarımız takviye alamadıklarından geri çekildiler. Yunanlılar, sabaha karşı Analipsisi alıp Alasonyaya doğru ilerlemeğe başladılar. Bu kuvvetler Karya'ya vardıkları zaman, ilk ciddî savaş oldu. Üç taburumuzu geriye atılsa da durduruldular. 17 Nisanda Hamdi Paşa şiddetle karşı koydu. Fakat taarruz inkışaf edemedi.

16-17 gecesi, ikinci bir Yunan kolu, Kodaman'da mevzilerimizi alıp, batıya doğru ilerlediler. Maksatları, Alasonya'daki kuvvetlerimizin gerisini tehdit etmek ve altıncı tümenle irtibatını kesmekti.

Üçüncü kolları da bu sıralarda Milona'da müstahkem mevki ele geçirmişti. Topçularının ateşleri devamlı idi. Osmanlılar, gece taarruza geçip, Yunanlıları ciddî bir yenilgiye uğrattılar, ve müstahkem mevkiilerden geri atıldılar.

Dördüncü Yunan kolu Mati'den İskonba'ya giden yola hâkim mevkiilerimizi alıp, kuzeye doğru ilerlerken, Neş'et Paşanın altıncı tümenile karşılaşmış, savaşa tutuştu.

Beşinci kolları da Reveni-Beydeğirmeni hattının üzerindeki müstahkem mevzileri almış, fakat birinci tümenimizin taarruzuyla püskürtülmüşlerdi.

Bu sıralarda, Milona geçidine kadar ilerleyen Yunanlıları da üçüncü tümenimizin dört taburu geri atmıştı.

Bu hareketler, harp ilânımızdan evvel olduğu için, Osmanlı kuvvetleri daima müdafaa harpleriyle meşgul olmuşlardı.

Artık Osmanlı Devleti, Yunanlılara karşı bir harp açmaktan kaçınamazdı. 18 Nisan 1897 (5 Nisan 1313) de savaş ilân etti ve telgrafla Avrupa Devletlerine bildirdi. Gerekçede Girit olaylarında başındanberi Yunanistanın hareket tarzı ve tecavüzleri, saldırıların artık harbin kaçınılmaz bir zaruret olduğu anlatılıyor, hududu aşan Yunan askerile fiilen savaşın başladığı da ilâve ediliyordu.

mesaj

Bu sıralarda Osmanlı hükümeti boş durmamış, ordusunun yığınağını düzenliyerek Tesalya ve Epir cephelerinde stratejik tertibatını almıştı. Tesalya tarafına yedi tümen, Epir cephesine de Hıfzı Paşa kumandasında otuzbeş taburluk iki tümen yığılmıştı. Savaş cepheleri başkumandanı Ethem Paşa idi.

O zaman İmparatorluğun askerî teşkilâtı, İmparatorluğun münasip yerlerinde yedi ordu, iki müstakil tümenolarak tek teşkilâtli idi. Osmanlı donanması ise üç filodan mürekkepti. Fakat üçüncü filo pek zayıftı.

Düşman kara kuvvetleri Atina, Yenişehir ve Misolonki'de bulunan üç ordudan mürekkepti. Deniz kuvvetleri, şöyle böyle bir filo tutarında idi.

Savaşın başlangıcında, Tesalya cephesinde Osmanlılar şu şekilde mevzi almışlardı: Hayrı Paşa kumandasındaki birinci tümen Çayhisar geçidinde, Neş'et Paşanın ikinci tümeni İskomba'da, Memduh Paşanın üçüncü tümeni Alasonya'da, Haydar Paşanın dördüncü tümeni Milona'da, Hakkı Paşanın beşinci tümeni ~~İskekeriya'da-idi.~~ Dişkata'da, Hamdi Paşanın altıncı tümeni Leftokarya'da idi. Hüsnü Paşanın yedinci tümeni yolda bulunuyordu. Alasonya'da bir ihtiyat tugayı yer almıştı. Epir cephesinde ise Hıfzı Paşanın kumandasında iki tümen vardı.

Yunanlılar, Yanya ve Epir tarafında onbeş taburlu bir tümen ve Tesalya'da on altışar taburluk iki tümen yığılmışlardı. Merkezi Yenişehir olan bir tümen de Dava geçidinden Beydeğirmeni taraflarına kadar hudut boylarını gözlüyorlardı. Topçu ile takviye edilmiş dört taburları Nizeros'ta bulunuyor ve bir tümenlerini de güneye kaydırmışlardı.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.919

18 Nisan

18 Nisan 1897 de Osmanlılar harp ilân edince, artık Yunanlıların kara günleri başlayacaktı. Yaptıkları çok olmuştü.

Hemen o gün, üçüncü tümenimiz sağdan ve dördüncü tümenimiz de soldan Milona geçidine taarruza başladılar. Beş bataryamız akşama kadar Yunan mevzilerini dövüyor. Ve dövülen düşman mevzilerini alıyorlar. Gece sabaha kadar topçu ateşi devam etti. Ertesi günü Dişkata'dan Alasonya'ya kaydırılmış olan beşinci ve altıncı tümenlerimiz sol kanattan hücumla geçtiler. Altıncı tümen Analipsis'i zaptetti ve beşinci de ilerledi. Üçüncü tümen Yunanlıların taarruzlarına karşı dayanıyordu. Fakat artık düşmanın hızı kırılmış ve hâkimiyet Osmanlılara geçmişti.

Şafakla beraber taarruza geçen ikinci tümen, topçu ile beraber Milona tepesine kadar ilerledi. Yunan ordusu muntazam askerî harp yapacak kudrette değildi. Onlar çete çarpışmalarına, müdafaasız halka karşı kahramanlığa ve yağmaya alışkindılar. Ordularında askerî disiplin ve cesaret yoktu.

20 nisanda, dördüncü tümenimiz Milona'ya taarruza geçer geçmez Yunanlılar ric'ate başladılar. Güneye doğru çekildiler. Başkumandanları Prens Konstantinin gayterleri boşa gidiyordu. Bu çekiliş, Tırnova-Milona

XV
XII
XIII

18 Nisan 1897

9

yolunu Osmanlı ordusuna açık bırakmıştı.

Vaziyetleri tehlikeli idi. Aldığı emir gereğince buradaki kuvvetlerin kumandanı General Makri bir hücumla çekilişi örtmeye çalıştı.

23 Nisana kadar ordumuz noksanların ikmali ve birliklerin takviyesiyle uğraştı ve 23 Nisan günü, Ethem Paşa taarruza geçti. Reveni boğazına kadar ilerleyip buradaki düşman kuvvetlerinin gerisine düşmek için sol kanadı zorladı. Beşinci ve altıncı tümenlerimiz Deliler ve Musalar'a doğru ilerlediler. Beşinci tümen Karademir istikametinde ilerleyince Yunanlılar, Yenisehir yolu üzerine çekildiler. Altıncı tümen de Dereli'yi almış Deliler'e doğru ilerlemişti. Buraya beşinci tümen de yükleniyordu. Yunanlılar Deliler'i boşaltıp, Musalar'a çekildiler. O geceyi, beşinci tümen Arkerepola'da, altıncı tümen de Deliler'de geçirdiler.

24 Nisan günü taarruzumuz yine devam etti. İkinci ve üçüncü tümenler de bu taarruza katıldı.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 22.919

XIV
XV
Deliler'de yenilen General Mavromihalis, başkumandanına Yenisehirciye doğru çekilmekte olduğunu bildirmişti. Makri'nin çekilişi ise tam bir panik halinde idi. Harp için meydanlarda bağırarak palikaryaları görmeliydi. Yollar kaçan halkla tıkalı idi. Korkudan gözü dönmüş askerler, halkı çığneyerek kaçıyor, hattâ aralıkta kendi kardeşlerinin herşeyini yağma ediyordu. O günlerde harp mintakalarında bulunan yabancı muhabirlerin gazeteslerine gönderdiği yazılar, tarihin ta kendisi ve unutulmaz safalarıdır.

Yenisehirden ilk kaçan da Yunan orduları başkumandanı Prens Konstantindi. Bu meşhur kahraman(!) soluğu Çatalca "Pharsala" da aldı ve başkumandanlık karargâhını orada kurdu.

Milona meydan savaşı, Osmanlıların tam zaferiyle sonuçlanmış, Yenisehir, Tırnova ve havalisi de Osmanlıların eline geçmişti. Verdikleri esir, silâh ve malzeme sayısızdı.

Düşmanın Tırhala'da toplandığı hakkında bir haber alan Osman Paşa 26 Nisanda hemen birinci tümeni oraya gönderdiyse de giden tümen şehri boş buldu, buradan da kaçmışlardı.

XVI
dub
Ordularının paniği Yunanlıları dehşet içinde bırakmıştı. Atina sokaklarında Türklere atıp tutanlar ve harp isteyenler, şimdi hedefi değiştirmişler, birbirlerine düşmüşlerdi. Bu mağlûbiyetin sorumluluğunu arıyorlardı. 28 Nisanda donanma kumandanı ile Tesalya ordusu kurmay heyeti işlerinden alındılar. Olaganüstü yetkilerle Albay Smolenski'yi genelkurmay başkanı yaptılar. Atina ve Pire'de nümayişler oldu ve silâhçı dükkânları yağma edildi. Başbakan Deli Yani de çekilmek zorunda kaldı, yerine Ralli geçti.

60
Türk'ün kahramanlıkları karşısında bütün manevî kuvvetleri eriyip bozulan orduları bitkindi. Bazı nâzırlar Çatalca'ya gidip başkumandan Prens Kostantinle görüştüler, Onun verdiği teminat üzerine harbe devamı kararlaştırdılar. Fakat alınan tedbirler taarruz değil, müdafaa harpleri içindi, pek yilgındılar.

Çatalcadaki asıl müdafaa hatlarında da tutunamıyacaklardı. 5 Mayıs'ta, Osmanlı ordusunun taarruzu başladı. Düşmanın yirmibeşbin kişilik ordusu, yine ağır bir mağlûbiyete uğradı ve Çatalcadan kaçarak burayı da Osmanlılara bıraktılar. Hattâ bir haftadan beri dayanan Velestin tepeleriyle Yunan ordusunun en ehemmiyetli ikmal limanı olan Volos (Golos) da teslim oldu.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.919

Yunan Başkumandanı son müdafaa yeri olarak Dömeke'yi seçmiş ve bütün kuvvetlerini burada toplamıştı. Osmanlı taarruzlarına burada karşı koyacaklardı.

Epir cephesinde Hıfzı Paşanın vaziyeti mikemmeldi. O da en müsait stratejik yerleri ele geçirmiş, taarruza hazırlanıyordu.

Yunanlılar, Çatalca'dan da perişan kaçınca, barış çareleri aramağa başladılar, ve Avrupa devletlerine başvurdular. Girid'in ilhakından vazgeçmişlerdi oraya verilecek Self Determination'la yetineceklerdi. Hatta her şarta razıydılar.

Vaziyete bakınca, artık savaşın sona erdiğine hükümlenabilirdi. Fakat Osmanlı hükümeti nazlanıyordu. Devletlerin müracaatına, yaklaşan Kurban bayramından sonra cevap vereceğini bildirdi. Buna rağmen her iki cephede de mütareke yapılmışa benziyordu.

Fakat Yunanlılar hem korkar, hep tek durmazlardı. 13 Mayıs 1897 de bir Yunan tümeni Epir cephesinde Arta suyunu geçti ve Osmanlı ordusuna anî bir baskın yaptı. Böylece savaş yeniden başlamış oluyordu.

Sultan Abdülhamit, Bunu haber alınca, Ethem Paşaya Dömeke'ye taarruz emri verdi. Başkumandan Paşa bir, iki üç ve dördüncü tümenler, Edirne tugayı ve süvari, topçu kuvvetleriyle taarruza geçti. 16 Mayıs'taki ilk çatışmadan sonra, harp kızıştı. Müstahkem mevzilerde Yunanlıların mukaveveti Osmanlı erlerinin cesaret ve kahramanlıklarıyla kırıldı, oğünün akşamı, düşman bu yerlerden atılmıştı.

Yunanlılar yine tabanları kaldırmışlardı, Ethem Paşa da Kostantin'in ardını bırakmıyordu. Yollar kaçan sivil halkla dolmuştu. Askerleri bin müşkülâtla kaçabiliyordu. Bu taarruz ve takip hareketi üç gün sürdü ve esirler pek çok ve yollara atılan silâh ve harp malzemesi sayısızdı.

Artık Yunan ordusu diye birşey yoktu. İşte Çatalca'da dayanacağız diye teminat veren başkumandan Kostantin de kaçıyor. Osmanlı ordusunun böylece bütün Yunanistanı işgal etmesi işden bile değildi ve bütün Yunanistan halkı dehşet içinde titriyordu.

Yeni Yunan Başbakanı Ralli, Dömeke muharebesinin ikinci günü, ordunun kat'î mağlûbiyetini dehşetle anlamış, bütün Yunanistanın işgalinden ürkererek Petersburg'a dehalet etmişti. Yunanlıları korumak yine dayılarına düşmüştü. Çar, bir telgrafla Sultan Hamidin barışseverliğine müracaat etti. Padişah 20 mayısta Ethem Paşa'ya ve Epir tarafı kumandanı Hıfzı Paşaya mütareke emri gönderdi.

Ralli, büyük devletlere de müracaat etmişti. Artık silâhlar susmuş, fakat tarih sayfaları Türklerin eşsiz kahramanlıklarıyla dolmuştu. Harp isteyen şehir meydanları kahramanları da susmuştu. Silâhını atıp kendi milletini çiğneyerek kaçan ve herbiri bir deliğe girenler de sığındıkları yerlerden çıkabilirdi.

Fakat bu harbe sebep olan Yunanlıların Girit'i ilhak dâvası ne oldu? Vaki bu ada Yunanlılara tamamen verilmedi ve harp sonundaki barış anlaşmasında Girit'ten bahsedilmedi. Ancak anlaşmadan iki hafta sonra, büyük devletler 18 Aralık 1897'de Girit'in Osmanlı hâkimiyetinde tarafsız ve muhtar bir vilâyet olduğunu ilân ettiler. Şartlar ağırdı ve Girit, Osmanlıları saha uzun sene uğraştıracak ve nâhayet ~~elden-çıkacaktır~~ 1911 Londra anlaşması ile tamamen elden çıkacaktı.

Görülüyor ki, döktüğümüz kanlara, zaferlere ve bütün iyiniyetle-rimize rağmen, devletler onları koruyorlardı.